

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Хіміко-біологічний факультет
Кафедра анатомії і фізіології людини та тварин

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри анатомії і
фізіології людини та тварин
завідувач кафедри
проф. Станішевська Т.І.

_____
Протокол №4 від “02” жовтня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Фізична реабілітація при захворюваннях опорно-рухового апарату

для здобувачів вищої освіти

Рівень вищої освіти перший бакалаврський

галузі знань 09 Біологія
(шифр і назва галузі знань)

спеціальності 091 Біологія
(шифр і назва спеціальності)

Освітня програма Біологія. Фізична реабілітація.

Мелітополь, 2020

Розробники:

Сидоряк Наталя Георгіївна, доцент, кандидат біологічних наук

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

Йоркіна Н.В.

(підпис)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Рівень вищої освіти галузь знань, спеціальність, спеціалізація	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Рівень вищої освіти: <u>перший (бакалаврський)</u>	Обов'язкова / вибіркова	
Блоків* – 4 у тому числі: курсова робота – навчальна практика -	Галузь знань <u>09 Біологія</u> (шифр і назва)	Рік підготовки:	
	Спеціальність <u>091</u> <u>Біологія</u> (шифр і назва)	3-й	-й
Загальна кількість годин - 90		Семестр	
		5-й	-й
		Лекції	
		10 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Навчальна практика**	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		68 год.	год.
Тижневих годин**- 2/2	Освітня програма <u>Біологія. Фізична реабілітація.</u>	Вид контролю залік	

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: дати необхідні знання студентам з фізичної реабілітації та діагностики при ушкодженнях і захворюваннях опорно-рухового апарату, відновлення працездатності та визначення трудового прогнозу. Сформувати у студентів адекватні наукові уявлення про закономірності фізіологічних основ реабілітаційних заходів при ушкодженнях та захворюваннях опорно-рухового апарату людини, особливості компенсаторної перебудови функціональних систем та органів у зв'язку з порушеною функцією.

Завдання:

Теоретичні – викласти теоретичні основи та методологічні особливості основ фізичної реабілітації, як складової частини медичної, соціальної та професійної реабілітації, як системи заходів щодо відновлення або компенсації фізичних можливостей, підвищення функціонального стану та адаптаційних резервів організму людини засобами і методами лікувальної фізичної культури, масажу, фізіотерапії та природних факторів.

Обґрунтувати рухову активність як одну із найважливіших складових реабілітації хворих та неповносправних людей, що мобілізує всі сили та резервні можливості організму людини на відновлення втрачених чи порушених функцій опорно-рухового апарату, значно скорочує терміни їх відновлення, створює компенсаторні механізми до нових умов існування при незворотних анатомічних чи функціональних втратах організму і відновлює професійну та побутову працездатність.

Практичні – ознайомити студентів із сучасними методиками фізичної реабілітації та навчити застосувати їх на практиці. Відпрацювати навички діагностики опорно-рухового апарату при його захворюваннях та навчити студентів адекватно оцінювати функціональні можливості здорової та хворої людини для розробки раціональних принципів відновлення та володіти всебічним комплексним підходом при проведенні фізичної реабілітації.

3. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ НАБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ ДИСЦИПЛІНОЮ:

Інтегральна компетентність:

➤ Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів біологічних наук та хімічних наук і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі.

Загальні компетентності:

- Здатність діяти етично, соціально відповідально та свідомо.
- Здатність працювати в команді та автономно.
- Здатність до пошуку інформації, її аналізу та критичного оцінювання.

- Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.
- Здатність використовувати інформаційно-комунікаційні технології.
- Здатність до самовдосконалення та саморозвитку.
- Здатність вільно спілкуватися державною мовою (усно та письмово).
- Здатність використовувати знання іноземної мови в освітній діяльності.
- Здатність до адаптації та дії в новій ситуації на основі креативності.
- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями впродовж життя.
- Здатність розуміти та реалізовувати стратегію сталого розвитку.

Предметні (спеціальні, фахові) компетентності:

- Здатність використовувати під час навчання та виконання професійних завдань знань про будову тіла людини та механізми життєдіяльності її організму, фізіологічні та біохімічні основи адаптації до фізичних навантажень різної спрямованості.
- Здатність використовувати під час навчання та виконання професійних видів робіт основ медичних знань, надавати долікарську допомогу особам під час виникнення у них невідкладних станів та патологічних процесів в організмі, та методику фізкультурно-спортивної реабілітації таких осіб.
- Здатність використовувати різні методи та прийоми навчання, виховання та соціалізації особистості.
- Здатність використовувати під час навчання та виконання професійних завдань базові знання із загальної теорії здоров'я та здатність до інтегрування знань про принципи, шляхи та умови ведення здорового способу життя.

4. ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ:

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- Поняття фізичної реабілітації в контексті реабілітації при захворюваннях опорно-рухового апарату; методичні підходи і принципи реабілітації при різних опорно-рухових патологіях.

- Анатомо-фізіологічні, вікові особливості опорно-рухового апарату здорової та хворої людини; клініко-лабораторні симптоми захворювань, тактику ведення хворих.

- Сучасну класифікацію, етіологію і патогенез вроджених та набутих захворювань і ушкоджень опорно-рухового апарату.

- Способи і прийоми обстеження різних ділянок тіла хворої людини перед проведенням реабілітаційних заходів.

- Основні положення реабілітації, етапи фізичної реабілітації та терміни іммобілізації та непрацездатності, причини інвалідності.

- Методи фізичної реабілітації найбільш поширених захворювань і ушкоджень опорно-рухового апарату.

- Фізіологічний вплив на організм фізіотерапевтичних і бальнеологічних процедур, лікувальної фізкультури та масажу.

- Особливості проведення реабілітації при вроджених чи набутих деформаціях опорно-рухового апарату дитячого організму.

- Засоби комплексної профілактики захворювань та деформацій опорно-рухової системи.

вміти :

- Проводити обстеження хворих із захворюваннями та пошкодженнями опорно-рухового апарату (огляд, пальпація, перкусія, вимірювання, оцінка рентгенологічних, лабораторних та інших даних), встановлювати попередній діагноз і проводити диференційну діагностику з подібними захворюваннями.

- Надавати невідкладну долікарську допомогу при пошкодженнях опорно-рухового апарату, транспортну іммобілізацію стандартними і підручними засобами при переломах кісток і пошкодженнях суглобів.

- Складати програму реабілітації відповідно до захворювання та адекватно до періоду відновлення; вести відповідну документацію.

- Застосовувати на практиці всі фізичні методи (лікувальну фізичну культуру, масаж, фізіотерапевтичні методи) при проведенні реабілітації при різних захворюваннях і ушкодженнях опорно-рухового апарату.

- Проводити корекцію деформацій при вроджених захворюваннях: клишоногості, м'язової кривоший, дисплазії кульшового суглоба та артрогрипозі; накладати фіксуєчі пов'язки, шини і ортопедичні вироби після усунення деформації.

- Володіти технікою лікувального масажу та лікувальної гімнастики при захворюваннях опорно-рухового апарату відповідно до функціонального стану, віку, показань і протипоказань.

- Проводити процедури з фізичної реабілітації на людях з особливими потребами в нестандартних умовах.

- Здійснювати експертизу тимчасової та стійкої непрацездатності та реабілітацію хворих.

5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Контроль за видами діяльності здобувачів вищої освіти здійснюється шляхом поточного оцінювання знань (під час семінарських занять), контролю виконання завдань самостійної роботи (есе, презентації, творчі проекти), періодичного контролю періодична контрольна робота, екзамену. За результатами суми двох періодичних контрольних робіт, оцінки за поточний контроль та екзаменаційної оцінки виставляється підсумкова оцінка за національною, 100-бальною шкалами і ECTS.

Загальна система оцінювання курсу

За семестр з курсу дисципліни проводяться два періодичні контролі (ПКР), результати яких є складником результатів контрольних точок першої (КТ1) і другої (КТ2). Результати контрольної точки (КТ) є сумою поточного

(ПК) і періодичного контролю (ПКР): $КТ = ПК + ПКР$. Максимальна кількість балів за контрольну точку (КТ) складає 50 балів. Максимальна кількість балів за періодичний контроль (ПКР) становить 60 % від максимальної кількості балів за контрольну точку (КТ), тобто 30 балів. А 40 % балів, тобто решта балів контрольної точки, є бали за поточний контроль, а саме 20 балів. Результати поточного контролю обчислюються як середньозважена оцінок ($X_{ср}$) за діяльність здобувача на практичних (семінарських) заняттях, що входять в число певної контрольної точки. Для трансферу середньозваженої оцінки ($X_{ср}$) в бали, що входять до 40 % балів контрольної точки (КТ), треба скористатися формулою: $ПК = (X_{ср}) * 20 / 5$. Таким чином, якщо за поточний контроль (ПК) видів діяльності здобувача на всіх заняттях $X_{ср} = 4.1$ бали, які були до періодичного контролю (ПКР), то їх перерахування на 20 балів здійснюється так: $ПК = 4.1 * 20 / 5 = 4.1 * 4 = 16.4 // 16$ (балів). За періодичний контроль (ПКР) отримано 30 балів. Тоді за контрольну точку (КТ) буде отримано $КТ = ПК + ПКР = 16 + 30 = 46$ (балів).

Здобувач вищої освіти має право на підвищення результату тільки одного періодичного контролю (ПКР) протягом двох тижнів після його складання у випадку отримання незадовільної оцінки.

Підсумковим контролем є екзамен, на його складання надається 100 балів за виконання тестів (або задач чи завдань іншого виду). Загальний рейтинг з дисципліни (ЗР) складається з суми балів (Е), отриманих на екзамені, і підсумкової оцінки (ПО) та ділиться навпіл. $ЗР = (ПО + Е) / 2$.

Здобувач, який навчається стабільно на «відмінні» оцінки і саме такі оцінки має за періодичні контролю, накопичує впродовж вивчення навчального курсу 90 і більше балів, має право не складати екзамен з даної дисципліни.

Здобувач зобов'язаний відпрацювати всі пропущені семінарські заняття протягом двох тижнів. Невідпрацьовані заняття (невиконання навчального плану) є підставою для недопущення здобувача до підсумкового контролю.

Критерії оцінювання поточного контролю на семінарських заняттях (усне, письмове опитування):

«5» – здобувач в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі розрахункові / тестові завдання. Здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.

«4» – здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу. Але при

викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість розрахункових / тестових завдань. Здобувач здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, у яких можуть бути окремі несуттєві помилки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.

«3» – здобувач в цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових розрахунків, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину розрахункових / тестових завдань. Має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.

«2» – здобувач не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових розрахунків, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильно вирішив окремі розрахункові / тестові завдання. Безсистемно відділяє випадкові ознаки вивченого; не вміє зробити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки.

Критерії оцінювання періодичного контролю

Контрольна робота включає тестові завдання та відповіді на два розгорнуті питання. Максимальна кількість балів – 30.

П'ять тестових завдань по 2 бали – 10 балів.

Два розгорнуті питання по 10 балів.

Розгорнуті відповіді на 2 завдання оцінюються за 10-бальною шкалою.

10-9 балів: здобувач дає вичерпну відповідь на поставлене питання і виявляє глибокі ґрунтовні знання з певної теми. Спроможний мислити нестандартно, давати оригінальне тлумачення проблем, здатність самостійно інтерпретувати, узагальнювати, робити висновки на основі конкретного матеріалу.

8-7 балів: здобувач правильно і майже в достатньому обсязі дав відповідь на поставлене питання, що підтверджує його глибокі знання з предмета, показав розуміння теми, але ще не зовсім правильно може використати знання на практиці. Має незначні помилки у викладі матеріалу.

6-5 бали: здобувач недостатньо орієнтується в матеріалі, не завжди може самостійно проаналізувати запропонований матеріал; не дає вичерпної відповіді на контенті питання.

4-3 бали: здобувач допускає суттєві помилки у викладі матеріалу, порушує логіку відповіді, відтворює матеріал на елементарному рівні.

1-2 балів: здобувач не зміг викласти зміст питання, погано орієнтується в матеріалі, допускаючи при цьому суттєві неточності.

0 балів: відповідь відсутня

Критерії оцінювання підсумкового (семестрового) контролю Підсумковий контроль з дисципліни «Фізична реабілітація при захворюваннях опорно-рухового апарату» відбувається у формі екзамену.

Екзаменаційний білет включає тестові завдання та відповіді на два розгорнуті питання. Максимальна кількість балів 100.

Тестові завдання 20 тестів по 2 бали.

Розгорнуті відповіді на два завдання оцінюються за 30-бальною шкалою.

25-30 балів: здобувач дає вичерпну відповідь на поставлене питання і виявляє глибокі ґрунтовні знання з певної теми. Спроможний мислити нестандартно, давати оригінальне тлумачення проблем, здатність самостійно інтерпретувати, узагальнювати, робити висновки на основі конкретного матеріалу. Здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.

19-24 балів: здобувач правильно і майже в достатньому обсязі дає відповідь на поставлене питання, що підтверджує його глибокі знання з предмета, показав розуміння теми. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації.

13-18 бали: здобувач недостатньо орієнтується в матеріалі, поверхово сприймає його зміст, не завжди може самостійно проаналізувати запропонований матеріал. Не здатен виділяти суттєві ознаки вивченого.

7-12 бали: здобувач допускає суттєві помилки у викладі матеріалу, порушує логіку відповіді, відтворює матеріал на елементарному рівні. Допускає багато суттєвих помилок у викладенні матеріалу.

1-6 балів: здобувач не зміг викласти зміст питання, погано орієнтується в матеріалі. Безсистемно відділяє випадкові ознаки вивченого.

0 балів: відповідь відсутня.

6. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути:

- екзамени;
- стандартизовані тести;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- завдання на лабораторному обладнанні, тренажерах, реальних об'єктах тощо;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

7. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Блок I. Фізична реабілітація при деформаціях опорно-рухового апарату.

Тема 1. Фізична реабілітація при дефектах постави.

Анатомічна та функціональна характеристика хребта у різні вікові періоди. Визначення постави. Ознаки правильної постави для різних вікових категорій в залежності від статі.

Причини та фактори виникнення деформації постави. Поширеність дефектів постави. Класифікація дефектів постави за ступенем та площиною порушення. Діагностика дефектів постави.

Роль фізичної реабілітації при дефектах постави. Методики лікувальної фізкультури при різних видах дефектах постави. Комплекси ЛФК при сколіотичній поставі. Комплекси ЛФК при кіфотичній поставі. Комплекси ЛФК при кіфо-лордотичній поставі. Комплекси ЛФК при лордотичній поставі. Комплекси ЛФК при сутулості. Комплекси ЛФК при плоскій спині.

Застосування лікувального масажу при дефектах постави. Фізіотерапія як допоміжний метод при лікуванні дефектів постави.

Тема 2. Фізична реабілітація при сколіозах.

Поняття сколіозу та сколіотичної хвороби. Етапи розвитку сколіозу. Класифікації сколіозів. Діагностика сколіозу.

Етапи фізичної реабілітації при сколіозах. Місце лікувальної фізкультури в комплексі фізичної реабілітації хворих із сколіозами. Методики та комплекси статичних, динамічних і дихальних вправ при сколіозах. Спеціальні коригуючі вправи при сколіозах в залежності від його ступеня. Лікувальне плавання при сколіозах, методика і принципи. Комплекси коригуючої гімнастики при сколіозах I-III ступенів.

Метод корсетотерапії для корекції деформації хребта при сколіозах. Лікувальний масаж при сколіозах. Використання мануальної терапії при сколіозах. Фізіотерапія в реабілітації хворих із сколіозом.

Режим праці та відпочинку при сколіотичній хворобі. Профілактика сколіозу та дефектів постави у дітей та підлітків.

Тема 3. Фізична реабілітація при плоскостопості.

Анатомічна та функціональна характеристика стопи людини. Склепіння стопи. Діагностика плоскостопості. Види плоскостопості. Механізм розвитку плоскостопості. Клінічна картина плоскостопості. Методи верифікації діагнозу плоскостопості. Ступені плоскостопості.

Завдання лікувальної фізкультури при корекції плоскостопості. Методики ЛФК на ввідному, основному та заключному періодах реабілітації при плоскостопості. Спеціальні вправи при плоскостопості в положеннях лежачи, сидячи, стоячи і при ходьбі.

Лікувальний масаж при плоскостопості. Ортопедична корекція при плоскостопості. Фізіотерапія при плоскостопості. Профілактичні засоби при плоскостопості.

Блок II. Фізична реабілітація при вроджених патологіях опорно-рухового апарату.

Тема 4. Фізична реабілітація при дисплазії кульшового суглоба та вродженому вивиху стегна.

Поняття та поширеність вродженого вивиху і дисплазії стегна. Ступені дисплазії стегна. Етіологія дисплазії кульшового суглобу. Патологічні зміни суглоба при дисплазії. Клінічна картина і діагностичні ознаки вродженого вивиху стегна в новонароджених і в дітей в перші місяці життя та після року.

Лікування положенням: методика широкого сповивання та застосування профілактичних штанців. Комплекс вправ лікувальної гімнастики при дисплазії кульшового суглоба. Масаж при дисплазії кульшового суглоба. Фізіотерапевтичні засоби при дисплазії кульшового суглоба.

Застосування різних апаратів та пристроїв при вивиху кульшового суглобу. Реабілітація дітей після консервативного лікування вродженого вивиху стегна: фізичні вправи, катання на велосипеді, плавання.

Фізична реабілітація хворих після хірургічного лікування вроджених вивиху і підвивиху стегна: періоди, навчання стоянню та ходьбі. Лікувальна гімнастика в післяопераційному періоді. Фізіотерапія при вродженому вивиху стегна. Особливості методики масажу при вродженому вивиху стегна. Спеціальні укладки і положення при вродженому вивиху стегна. Руховий режим при вродженому вивиху стегна.

Тема 5. Фізична реабілітація при вродженій клишоногості.

Поняття і поширеність клишоногості. Причини вродженої клишоногості. Типи вродженої клишоногості. Основні прояви типової клишоногості. Ступені та форми клишоногості.

Консервативні методи лікування клишоногості. Корируюча гімнастика при клишоногості. Спеціальна методика масажу при клишоногості. Фізіотерапевтичні процедури при клишоногості. Кориговане положення бинтуванням. Метод етапних гіпсових пов'язок. Мануальна терапія в комплексному лікуванні дітей з вродженою клишоногістю. Профілактика «хибної» ходи і порушень постави. Ортопедичне взуття.

Тема 6. Фізична реабілітація при вродженій м'язовій кривошії.

Поняття кривошії. Класифікація різних форм кривошії. Поняття вродженої м'язової кривошії. Етіологія та патогенез вродженої м'язової кривошії. Клінічна картина вродженої м'язової кривошії.

Лікувальна фізкультура при вродженій м'язовій кривошії. Комплекс пасивних і рефлекторних вправ для новонароджених і дітей грудного віку при вродженої м'язової кривошії. Комплекс вправ сидячи і стоячи у більш старшому віці. Спеціальні вправи для занять у басейні при вродженій м'язовій кривошії. Лікувальний масаж при вродженій м'язовій кривошії. Корекція положенням. Фізіотерапія при вродженій м'язовій кривошії.

Тема 7. Фізична реабілітація при артрогрипозі.

Поняття артрогрипозу. Етіологія та патогенез захворювання. Клінічна картина артрогрипозу. Класифікація артрогрипозу.

Основні принципи лікування і реабілітації хворих на артрогрипоз. Усунення контрактур і деформації суглобів. Пасивна та активна коригуюча гімнастика. Лікування кокситними пов'язками та клеоловими витягами.

Мобілізація суглобів. Механотерапія. Лікувальний масаж при артрогрипозі. Електростимуляція м'язів при артрогрипозі. Попередження розвитку рецидивів згинальних та розгинальних контрактур.

Блок III. Фізична реабілітація при дистрофічних та запальних захворюваннях опорно-рухового апарату.

Тема 8. Фізична реабілітація при артритах.

Поняття терміну артрит. Класифікація артритів. Динаміка патологічного процесу в суглобах при артритах: стадії. Патогенез і загальна клінічна картина артритів будь-якої етіології. Рентгенологічна симптоматика артритів.

Інфекційні артрити: поняття, етіологія, класифікація, клінічна картина.

Реактивні артрити: поняття, етіологія, класифікація, клінічна картина.

Травматичні артрити: причини, патогенез, клінічна картина.

Псоріатичний артрит: причини, патогенез, клінічна картина.

Основні підходи до немедикаментозного і відновного лікування артритів. Лікувальна фізкультура як найважливіший компонент лікування артритів не залежно від етіологічних факторів. Задачі ЛФК в підгострому та хронічному періодах перебігу хвороби. Лікування положенням. Механотерапія при артритах. Лікувальна гімнастика в басейні при артритах.

Масаж як складова частина комплексного лікування при артритах. Фізіотерапія при артритах. Санаторно-курортне лікування при артритах.

Мікрокристалічні артрити (подагра): поняття, етіопатогенез, клініка. Дієтотерапія. Засоби та форми ЛФК при подагрі. Методика лікувальної гімнастики при подагрі. Фізичні вправ у воді та заняття на тренажерах при подагрі. Фізіотерапевтичні процедури при подагрі. Бальнеологічні процедури при подагрі. Лікувальний та сегментарний масаж при подагрі.

Ревматичний артрит: поняття, етіологія. Клінічна характеристика ревматичного поліартриту. Періоди реабілітації при ревматичному поліартриті. Методика ЛФК при ревматичному поліартриті. Лікувальний масаж при ревматичному поліартриті. Засоби фізіотерапії в гострій, підгострій та хронічній стадіях ревматичного артрити.

Ревматоїдний артрит: поняття, етіологія, патогенез, клініка. Класифікація ревматоїдного артрити. Стадії ревматоїдного артрити. Алгоритм призначення ЛФК при ревматоїдному артриті на першому, другому, третьому, четвертому періодах курсу: при моноартриті; при поліартриті із симетричним ураженням суглобів кінцівок; при поліартриті із несиметричним ураженням суглобів кінцівок. Особливості методики лікувального і сегментарного масажу при ревматоїдному артриті. Принципи застосування фізіотерапевтичних засобів при ревматоїдному артриті. Санаторно-курортне лікування при ревматоїдному артриті.

Анкілозуючий спондилоартрит (хвороба Бехтерева): поняття, етіологія, патогенез, клінічна картина. Класифікація хвороби Бехтерева. Лікувальна

фізкультура при анкілозуючому спондилоартриті. Комплекси вправ для першого періоду реабілітації анкілозуючого спондилоартриту та в умовах поліклініки. Лікувальний масаж при анкілозуючому спондилоартриті. Метод тракційної терапії. Методи фізіотерапії при анкілозуючому спондилоартриті.

Тема 9. Фізична реабілітація при остеоартрозах.

Поняття остеоартрозу. Патологічні зміни при остеоартрозах. Фактори ризику виникнення остеоартрозу. Етіопатогенез остеоартрозу. Класифікації остеоартрозів. Клінічні форми остеоартрозу. Локалізація остеоартрозу. Функціональна здатність хворого на остеоартроз. Клінічний перебіг остеоартрозу. Діагностика та верифікація остеоартрозу. Клініко-рентгенологічні стадії остеоартрозу.

Періоди фізичної реабілітації при остеоартрозі. ЛФК у перший і другий лікарняний періоди: завдання, форми, засоби. ЛФК у після лікарняному періоді реабілітації при остеоартрозі. Методика лікувальної гімнастики при коксартрозі. Методика лікувальної гімнастики при гонартрозі. Тракційне лікування при остеоартрозі.

Фізіотерапія у фізичній реабілітації хворих на остеоартроз. Ручний та підводний масаж при остеоартрозі. Постізометрична релаксація при остеоартрозі. Методи рефлексотерапії при остеоартрозі. Санаторно-курортне лікування артрозів.

Тема 10. Фізична реабілітація при остеохондрозах.

Поняття остеохондрозу. Етіологія остеохондрозу. Етапи розвитку остеохондрозу. Клінічна картина остеохондрозу. Стадії захворювання. Клінічні синдроми в залежності від локалізації патологічного процесу при остеохондрозі. Ступені функціональної недостатності хребта.

Принципи та задачі фізичної реабілітації при остеохондрозі. Форми і засоби ЛФК при остеохондрозі. Комплекси вправ лікувальної гімнастики при остеохондрозі хребта в різних його відділах. Плавання при остеохондрозі. Витягування хребта.

Рефлексотерапія при остеохондрозі. Мануальна терапія при остеохондрозі. Методи фізіотерапії при остеохондрозі. Особливості методики лікувального класичного та сегментарного масажу при остеохондрозі. Методи профілактики остеохондрозу на рівні шийних та поперекових хребців.

Тема 11. Фізична реабілітація при остеохондропатіях.

Поняття та класифікація остеохондропатій. Стадії та клінічна картина остеохондропатій. Загальні принципи лікування та фізичної реабілітації хворих на остеохондропатії. Фізіотерапія при остеохондропатіях.

Остеохондропатія головки стегнової кістки: визначення, етіологія, клініка. Комплекси фізичної реабілітації при остеохондропатії головки стегнової кістки. Остеохондропатія апофізів тіл хребців: визначення, етіологія, клініка. Комплекси фізичної реабілітації при остеохондропатії апофізів тіл хребців. Остеохондропатія горбистості великогомілкової кістки: визначення, етіологія, клініка. Комплекси фізичної реабілітації при

остеохондропатії горбистості великогомілкової кістки. Остеохондропатія горба п'яткової кістки: визначення, етіологія, клініка. Комплекси фізичної реабілітації при остеохондропатії горба п'яткової кістки. Остеохондропатія човноподібної кістки стопи: визначення, етіологія, клініка. Комплекси фізичної реабілітації при остеохондропатії човноподібної кістки стопи. Остеохондропатія головок II-III плеснових кісток: визначення, етіологія, клініка. Комплекси фізичної реабілітації при остеохондропатії головок II-III плеснових кісток. Остеохондропатія тіла хребця: визначення, етіологія, клініка. Комплекси фізичної реабілітації при остеохондропатії тіла хребця.

Тема 12. Фізична реабілітація при остеопорозах.

Поняття та поширеність остеопорозу. Фактори ризику розвитку первинного остеопорозу. Фактори ризику розвитку вторинного остеопорозу. Класифікація та клінічна картина остеопорозу. Діагностика остеопорозу.

Профілактика остеопорозу. Дієтотерапія при остеопорозі. Ортопедичний режим ортопедична терапія при остеопорозі. Фізіотерапевтичні процедури при остеопорозі. Лікувальний масаж при остеопорозі. Лікувальна фізкультура при остеопорозі. Комплекс фізичних вправ при встановленому остеопорозі.

Блок IV. Фізична реабілітація при травмах.

Тема 13. Фізична реабілітація при травмах поясу та проксимального відділу вільної верхньої кінцівки.

Переломи ключиці, лопатки та проксимальної частин плечової кістки; вивих плеча та передпліччя: діагностика, локалізація, клінічна картина. Механізм переломів ключиці, лопатки, проксимального відділу плеча.

Лікувальна іммобілізація при переломах кісток поясу та кісток вільної верхньої кінцівки. Принципи фізичної реабілітації в залежності від періодів перебігу травматичної хвороби.

Фізіотерапевтичне лікування, масаж та лікувальна гімнастика при переломах кісток поясу та кісток вільної верхньої кінцівки на лікарняному та постлікарняному періоді.

Тема 14. Фізична реабілітація при травмах передпліччя та кисті.

Переломи променевої, ліктьової кістки, кісток п'ястка, зап'ястка та флангів пальців; вивихи: діагностика, локалізація, клінічна картина. Механізм переломів променевої, ліктьової кістки, кісток п'ястка, зап'ястка та флангів пальців.

Лікувальна іммобілізація при переломах кісток передпліччя та кисті. Принципи фізичної реабілітації в залежності від періодів перебігу травматичної хвороби. Фізіотерапевтичне лікування, масаж та лікувальна гімнастика при переломах кісток передпліччя та кисті на лікарняному та постлікарняному періоді.

Тема 15. Фізична реабілітація при травмах тазу і стегна.

Переломи стегнової та тазових кісток; вивихи стегна: діагностика, локалізація, клінічна картина. Механізм переломів стегнової кістки та кісток

тазу.

Лікувальна іммобілізація при переломах стегнової та тазової кістки. Принципи фізичної реабілітації в залежності від періодів перебігу травматичної хвороби. Фізіотерапевтичне лікування, масаж та лікувальна гімнастика при переломах стегнової кістки і кісток тазу на лікарняному та постлікарняному періоді.

Тема 16. Фізична реабілітація при травмах колінного суглобу та переломах кісток гомілки.

Переломи кісток гомілки; пошкодження меніска, хрестоподібних і бічних зв'язок, забої колінного суглобу: діагностика, локалізація, клінічна картина. Механізм переломів кісток гомілки та ушкоджень колінного суглобу.

Лікувальна іммобілізація при травмах колінного суглобу та переломах кісток гомілки. Принципи фізичної реабілітації в залежності від періодів перебігу травматичної хвороби. Фізіотерапевтичне лікування, масаж та лікувальна гімнастика при травмах колінного суглобу та переломах кісток гомілки на лікарняному та постлікарняному періоді.

Тема 17. Фізична реабілітація при переломах гомілковостопного суглобу та кісток стопи.

Переломи кісток гомілковостопного суглобу та кісток стопи: діагностика, локалізація, клінічна картина. Механізм переломів кісток гомілковостопного суглобу та кісток стопи.

Лікувальна іммобілізація при травмах гомілковостопного суглобу та кісток стопи. Принципи фізичної реабілітації в залежності від періодів перебігу травматичної хвороби. Фізіотерапевтичне лікування, масаж та лікувальна гімнастика при травмах гомілковостопного суглобу та кісток стопи на лікарняному та постлікарняному періоді.

Тема 18. Фізична реабілітація при травмах хребта.

Травми хребта: види травм, діагностика, локалізація, клінічна картина. Механізм травм хребта.

Лікувальна іммобілізація при травмах хребта. Принципи фізичної реабілітації в залежності від періодів перебігу травматичної хвороби. Фізіотерапевтичне лікування, масаж та лікувальна гімнастика при травмах хребта на лікарняному та постлікарняному періоді.

8. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Блок 1. Фізична реабілітація при деформаціях опорно-рухового апарату												
Тема 1. Фізична реабілітація при дефектах постави	7	1	2			4	20	2	2			16
Тема 2. Фізична реабілітація при сколіозах	8	1	2			5	18					18
Тема 3. Фізична реабілітація при плоскостопості	6					6	18					18
Разом за блоком 1	21	2	4			15	56	2	2			52
Блок 2. Фізична реабілітація при вроджених патологіях опорно-рухового апарату												
Тема 1. Фізична реабілітація при дисплазії кульшового суглоба	7	1	2			4	18	2	2			14
Тема 2. Фізична реабілітація при вродженій клишоногості	6	1	2			3	14					14
Тема 3. Фізична реабілітація при вродженій м'язовій кривошій	9	2	1			6	14					14
Тема 4. Фізична реабілітація при артрогрипозі	7		1			6	18		2			16
Разом за блоком 2	29	4	6			19	64	2	4			58
Блок 3. Фізична реабілітація при дистрофічних та запальних захворюваннях опорно-рухового апарату												
Тема 1. Фізична реабілітація при остеохондропатіях і остеопорозах	10	1	1			8	18	2	2			14
Тема 2. Фізична реабілітація при артритах	9	1	1			7	20	2	2			16
Разом за блоком 3	19	2	2			15	58	6	6			46
Блок 4. Фізична реабілітація при дегенеративних захворюваннях та травмах опорно-рухового апарату												
Тема 1. Фізична реабілітація при остеоартрозах	7	2	1			4	20	2	2			16
Тема 2. Фізична реабілітація при остеохондрозах	7		1			6	20	2	2			16
Тема 3. Фізична реабілітація при травмах опорно-рухового апарату	7					7	22	2	4			16
Разом за блоком 4	21	2	2			17	62	6	8			48
Усього	90	10	14			68	240	16	20			204

9. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кіл-ть годин	
		ДФН	ЗФН
1	Фізична реабілітація при дефектах постави	1	
2	Фізична реабілітація при сколіозах	1	
3	Фізична реабілітація при плоскостопості		
4	Фізична реабілітація при дисплазії кульшового суглоба	1	
5	Фізична реабілітація при вродженій клишоногості	1	
6	Фізична реабілітація при вродженій м'язовій кривошії	2	
7	Фізична реабілітація при артрогрипозі		
8	Фізична реабілітація при остеохондропатіях і остеопорозах	1	
9	Фізична реабілітація при артритах	1	
10	Фізична реабілітація при остеоартрозах	2	
11	Фізична реабілітація при остеохондрозах		
12	Фізична реабілітація при травмах опорно-рухового апарату		
Разом		10	

10. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Форма контролю	Кіл-ть годин	
			ДФН	ЗФН
1	Фізична реабілітація при дефектах постави	усний колоквіум	2	
2	Фізична реабілітація при сколіозах	письмове тестування	2	
3	Фізична реабілітація при плоскостопості	контрольна робота		
4	Фізична реабілітація при дисплазії кульшового суглоба	письмове тестування	2	
5	Фізична реабілітація при вродженій клишоногості	письмове тестування	2	
6	Фізична реабілітація при вродженій м'язовій кривошії	усний колоквіум	1	
7	Фізична реабілітація при артрогрипозі	письмове тестування	1	
8	Фізична реабілітація при остеохондропатіях і остеопорозах	контрольна робота	1	
9	Фізична реабілітація при артритах	письмове тестування	1	
10	Фізична реабілітація при остеоартрозах	письмове тестування	1	
11	Фізична реабілітація при остеохондрозах	усний колоквіум	1	
12	Фізична реабілітація при травмах опорно-рухового апарату	контрольна робота		
Разом			14	

11. Теми для самостійного опрацювання

№ з/п	Назва теми	Кіл-ть годин	
		ДФН	ЗФН
1	Фізична реабілітація при дефектах постави	4	
2	Фізична реабілітація при сколіозах	5	
3	Фізична реабілітація при плоскостопості	6	
4	Фізична реабілітація при дисплазії кульшового суглоба	4	
5	Фізична реабілітація при вродженій клишоногості	3	
6	Фізична реабілітація при вродженій м'язовій кривошії	6	
7	Фізична реабілітація при артрогрипозі	6	
8	Фізична реабілітація при остеохондропатіях і остеопорозах	8	
9	Фізична реабілітація при артритах	7	
10	Фізична реабілітація при остеоартрозах	4	
11	Фізична реабілітація при остеохондрозах	6	
12	Фізична реабілітація при травмах опорно-рухового апарату	7	
Разом		68	

12. Методи навчання

За джерелом передачі та сприйняття інформації

1. Словесні - розповідь-пояснення, бесіда, лекція
2. Наочні - ілюстрація, демонстрація
3. Практичні - досліди, лабораторні і практичні роботи, твори

За логікою передачі та сприймання навчальної інформації

1. Індуктивні методи
2. Дедуктивні методи

За характером пізнавальної діяльності

1. Пояснювально-ілюстративний
2. Репродуктивний
3. Дослідницький

13. Методи і форми контролю

1. Періодичний
  - Усна перевірка, письмова перевірка
  - Графічна перевірка
  - Практичний
  - Тестовий
2. Підсумковий

14.Рекомендована література Базова

1. Белая Н.А. Руководство по лечебному массажу. — 2-е изд. — М. : Медицина, 1983. — 288 с.
2. Беренштейн С.С. Комплексное консервативное лечение врожденной косолапости у детей // Ортопед., травматол. и протезир. — 2001. — №4. — С. 18-22.
3. Васичкин В.И. Справочник по массажу. — Л. : Медицина, 1991.—192с.
4. Волков М.В., Дедова В.Д. Детская ортопедия. — М. : Медицина, 1972. - 312 с.
5. Врожденная патология опорно-двигательного аппарата: Сборник научных работ / Под ред. проф. П.Я. Фищенко. — Л., 1972. — 223 с.
6. Зацепин С.Т. Врожденная мышечная кривошея. — М. : Медгиз, 1960. - 112 с.
7. Кессель В.П. Заболевания суставов и позвоночника: лечение на курорте и дома. — 2-е, доп. изд. — Ставрополь : Кн. изд-во, 1986. — 109 с.
8. Комплексное лечение больных с тяжелыми нарушениями функции нижних конечностей в амбулаторных условиях / Составители: М.А. Берглезов, В.И. Угнивенко, В.М. Надгериев. — М : ЦИТО, 1999. — 28 с.
9. Куценко Я.Б., Рулла Е.А., Мельник В.В. Врожденная дисплазия тазобедренного сустава. Врожденные подвывих и вывих бедра. — К. : Здоров'я, 1992. — 184 с.
10. Лечебная физическая культура. Справочник / Под ред. проф. Епифанова В.А. — М. : Медицина, 2004. — 592 с; ил.
11. Ловейко И.Д., Фонарев М.И. Лечебная физическая культура при заболеваниях позвоночника у детей. — Л. : Медицина, 1988. — 144 с.; ил.
12. Маркс В.О. Ортопедическая диагностика. — Минск : Наука и техника, 1978. — 511с.
13. Медицинская реабилитация: Руководство для врачей / Под ред. В.А. Епифанова. — М. : МЕДпресс-информ, 2005. — 328 с.; ил.
14. Мезенцев А.А., Петренко Д.Е. Консервативное лечение сколиотической болезни // Medicus Amicus. — 2005. — №6. — С. 8-9.
15. Методика исследования, диагностика и ортопедическое снабжение при статических деформациях стоп: методические рекомендации / Сост. д.м.н. Д.А. Яременко. — Харьков, 1990. — 47 с.
16. Мирзоева И.И., Конюхов М.П. Ортопедия детей первого года жизни. — Л. : Медицина, 1983. — 128 с.; ил.
17. Мухін В.М. Фізична реабілітація. Підручник. — К. : Олімпійська література, 2000. — 423 с.
18. Мятіга О.М. Фізична реабілітація при порушеннях постави, сколіозах та плоскостопості: Методичні рекомендації. — Харків, 1998. — 36 с.

19. Николайчук Л.В., Николайчук З.В. Остеохондроз, сколиоз, плоскостопие. — Мн. : Книжный Дом, 2004. — 320 с.
20. Ортопедия и травматология детского возраста / Под ред. М.В. Волкова, Г.М. Тер-Егiazарова / АМН СССР. — М. : Медицина, 1983.—464 с.
21. Предупреждение и лечение врожденного вывиха бедра у детей первых месяцев жизни: Методические рекомендации / Сост. Е.П. Меженина, Я.Б. Куценок — К., 1981. —15 с.
22. Реабилитация детей с заболеваниями опорно-двигательного аппарата. Сборник научных работ. — Л., 1972. — С. 138-142.
23. Рейзман А.М., Багров Ф.И. Лечебная гимнастика и массаж при сколиозах. — М. : Медгиз, 1963. — 140 с.
24. Сосин И.Н., Ланцман Ю.В. Физиотерапия в травматологии и ортопедии. — Томск : Издательство Томского университета, 1981. — 256 с.; ил.
25. Травматология и ортопедия: Учебник / Г.С. Юмашев, С.З. Горшков, Л.Л. Силин и др. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : Медицина, 1990. — 576 с.; ил.
26. Трубников В.Ф. Заболевания и повреждения опорно-двигательного аппарата. — К. : Здоров'я, 1984. — 327 с.
27. Учебник инструктора по лечебной физической культуре / Под ред. проф. В.К. Добровольского. — М. : Физкультура и спорт, 1974. — 480 с.
28. Физическая реабилитация: Учебник для студентов высших учебных заведений, обучающихся по Государственному образовательному стандарту 022500 «Физическая культура для лиц с отклонениями в состоянии здоровья (Адаптивная физическая культура)» / Под общей ред. проф. С.Н. Попова. Изд. 2-е. — Ростов н/Д : Феникс, 2004. — 608 с.
29. Фонарев М.И., Фонарева Т.А. Лечебная физическая культура при детских заболеваниях. — Изд. 2-е, перераб. и доп. — Л. : Медицина, 1981. — 280 с.

Допоміжна

1. Коваленко В.Н., Борткевич О.П. Остеоартроз. Практическое руководство. — 2-е изд., перераб. и доп. — К : Морион, 2005. — 592 с.
2. Косинская Н.С. Нарушения развития костно-суставного аппарата. — Л. : Медицина, 1966. — 360 с.
3. Кулаженко Е.В. Влияние некоторых патогенетически обоснованных лечебных факторов на течение и результаты: лечения детей с болезнью Пертеса. — Вісник морської медицини, № 3 (11) (липень - вересень) 2000 р.
4. Лепорский А.А. Лечебная физическая культура при болезнях обмена веществ и заболеваниях суставов. — М. : Медгиз, 1960. — 154 с.
5. Лечебная физическая культура / Под общей ред. проф. И.М. Саркизова-Серазини. — М. : Физкультура и спорт, 1960. — 390 с.
6. Мезенцев А. А. Оперативное лечение сколиотической болезни. — Medicus Amicus, 2006, №1. — С. 20-21.

7. Методы рефлексотерапии в комплексном лечении больных артрозами: Методические рекомендации / Составители: д.м.н. И.Л. Пшетаковский, к.м.н. Т.В. Шутова. — Одесса, 1983. — 22 с.
8. Насонова В.А., Астапенко М.Г. Клиническая ревматология: Руководство для врачей / АМН СССР. — М.: Медицина, 1989. — 592 с: ил.
9. Насонова В.А., Бунчук Н.В. Ревматические болезни: Руководство для врачей. — М. : Медицина, 1997. — 520 с.
10. Остеоартроз. Сучасні методики фізіотерапевтичного лікування: Методичні рекомендації / В.І. Маколінець, Т.М. Гращенко, А.М. Гаєвська, В.В. Мельник, І.В. Корж, І.М. Чатківська. — Харків : «Крокус», 2002. — 20 с.
11. Подрушняк Е.П., Каниболоцкая В.П. Артрозы. — К. : Здоров'я, 1977. — 105 с.
12. Свинцов А.П., Абальмасова Е.А. Дифференциальная диагностика позвонков у детей и подростков. // Ортопед, травматол. и протезир. — 1980. — №5. — С. 43-50.
13. Синельников Р.Д. Атлас анатомии человека. В 3-х т. — Том 1. — М. : Медицина, 1967. — 460 с.
14. Сосин И.Н., Буявых А.Г. Физиотерапевтический справочник. — Симферополь : изд. КГМУ, 2003. — 752 с.; ил.
15. Статников А.А., Статников В.А. Мануальная терапия, массаж и электроакупунктура при сколиозе. — М. : Российское общество Януша Корчака, 1993. — 64 с.
16. Усоскина Р.Я., Круминь К.А., Сеглинь Т.Я. Амбулаторное лечение детей с ортопедическими заболеваниями. — Л. : Медицина, 1979. — 256 с.
17. Чепой В.М. Диагностика и лечение болезней суставов. — М. : Медицина, 1990. — 304 с.; ил.

Інформаційні ресурси

1. www.bsmu.anrb.ru
2. www.ejevichka.ufanet.ru
3. www.hsc.utoledo.edu
4. www.kolesow.tltonline.ru
5. www.massazh.hl.ru
6. www.medlinks.ru
7. www.nld.by
8. www.nlm.nih.gov
9. www.pozvonok.ru
10. www.semeistvo.com
11. www.spina5.com.ua